

NYELVTÖRTÉNETI ADATOK

Közép-Szolnok megyei tájnevek Pesty Frigyes helynévtárából

Eddig hét megye tájneveivel foglalkoztam: Bereg, Szabolcs, Szatmár, Ugocsa, Ung (MNy. 1996: 468—71), Zemplén (MNy. 1997: 490—2) és Máramaros (MNy. 1999: 252—4). Közép-Szolnok megye csak tizenkét évig viselte a nevét, mert az 1878-as, Tisza Kálmán-féle megyerendezés egyesítette Kraszna megyével — s az általános tájnévről a *Szilágy megye* nevet kapta. Természetesen itt is felhasználtam JUHÁSZ DEZSŐ kiváló munkáját (A magyar tájnévadás. Bp., 1988. NytudÉrt. 126. sz., a továbbiakban: J.) és KÓSA LÁSZLÓ — FILEP ANTAL „A magyar nép táj-történeti tagolódása” című könyvét (Bp., 1983., a továbbiakban: K—F.).

Sokszor csak megemlítik a tájnevet, ritkán magyarázzák. Dombi Lajos református lelkész Szilágysámszon leírásában csaknem az összes tájnevet felsorolja, lokalizálja és kommentálja.

Bükkalja (J. 65): Felsőszivágy: „... a' vidék és táj *Sub Codru (Bükk alja)* nevezett alatt ismeretes, honnan a' Járás is Bükkaljainak neveztetik, minthogy a' Szathmár Megye szélén egy nagy bükk erdő alján létezik.” Említi még: Alsószivágy és Égerhát is. Dombi Lajos: „...jobbadán román ajku nép lakta községek csoportozata pedig *Bükkallya* nevezet alatt szokott közönséges említettetni”. Alsóvárca lejegyzője a járás nevét magyarázza: „...*Bükkaljai* Járás Szilágy Csehi választó Kerület, a Járás 30. Községből áll, mely csak nem mind egy nagy Bükkös erdő vonal alatt fekszenek, ezért neveztetik *Bukaljai* Járásnak”. A román nevet közli Alsó- és Felsőszivágy és Égerhát. Ez nem a *Bükk* fordítása, inkább a *Szilágy*-hoz áll közelebb: 'a nagy erdő, a rengeteg alja' (NB! a román a magyar földrajzi utótagokat prepozícióval fejezi ki). Ez a tájnév Szatmárra is jellemző, bár ott *Bikk*-nek ejtették.

Érmellék (J. 74, K—F. 93: jobbra bihari adatokat hoz): Pele: „...elnevezést a közel lévő erekről nyerte”. Említi még a következő formákban: *Érmellék: Tasnád, Tasnádszántó, Érmelléke: Nagypacal, Oláhkeszi, Pele, Érmelyéke: Bogdánd, Peleszarvad, Érmellyéke: Érhatvan, Nemeskeszi*. Dombi Lajos részletesebben ír: „Az *Érmellék*nek határai délről a' nagy bükk, korondi vagy Farkasórai erdő és a' Hegyes nevű erdőség — Keletről is Északról Szathmár megye — Nyúgotról Bihar megyének egy kis része, leg nagyobb részben pedig Kraszna megye”.

Felső-Érmelléke Pér: „fekszik ... *felső érmellékén*, melynek Bihar felől leg szélsőbb községe, ezentul kezdődvén mindjárt az ugy nevezett *Bihari alsó érmellék*...” Így tehát az Érmellék négy megye területén volt: Bihar, Közép-Szolnok, Kraszna és Szatmár.

Kraszna mente: csak Nagydersida lejegyzője említi magyarázat nélkül.

Szamos mente: Dombi Lajos: „... a' Szamos folyó közelében fekvő helységek csoportozata Zsibónak kezdve a' czikói szorossig *Szamos mente*...” J. (99) ezt más helyen említi.

Szilágy: Dombi Lajos: „... Sz. Sámson egyike a' *Szilágy* leg régibb községeinek”. Tájnévként említi még: Felsőszivágy, Haraklán, Kucsó, Szilágycseh és Szilagypanit. A táj román elnevezése a *Szilágy*-nak felel meg: *Selagiu*: Felsőszivágy, Szilágysámszon, *Selás*: Érhatvan, *Szelázsú, In Szelázsú*: Zálnok. CONSTANTINESCU (DOR. 369) a *Selage* nevet a magyarból vezeti le.

Szilágy Érmellék: Érkávás: „*Szilágy Ermelléki* faluk...” Itt az *Ér* előtagú falvakról van csak szó. Az az érdekes, hogy a scriptor következetesen rövid *e*-vel írja az *Ér* szót (előfordul másutt is).

Szilágyság (J. 201 *Szilágyság*¹, K—F. 180—1): Bogánd: „... a' vidék egyszersmind nevezetik *Szilágyságnak* — az Érmelyékétől fogva a' réz — nagy Mezes és Szamos folyó szélekig”. Égerhát: „...*Szilágyság* név alatt ismeretes a' közzel lévő folyóról”. Lele: „... *Szilágyság* a megyén keresztül folyó Szilágy patakáról...” Említi még: Ákos, Bösháza, Cikó, Domszló, Fürményes, Hadadnásd, Kelence, Magyarbaksa, Nagydersida, Nemeskeszi, Oláhkeszi, Papterek, Pele, Solymos, Sülemed és Szer. Feltűnő, hogy a lejegyzők egyértelműen a Szilágy patakra utalnak, csak Szilágysámszonban és Zilahon hivatkoznak az erdőre: *Szilágyság* — *Sylvania*. Miként Szabolcsban és Szatmárban nem keverik össze a *Nyír* és a *Nyírség* neveket, így itt sem cserélik fel a *Szilágy*-ot a *Szilágyság*-gal. Egyedül Szilágysámszonban szerepel így: „*Szilágy* vagy *Szilágyság*”.

Szilágy vidéke: Nagymon: „... *Szilágy vidékének* ismeretes általánosan, hol is a Szilágy vize folya keresztül határát”. Említi még: Menyő és Nagymonújfalú.

Tasnád vidéke: Nagybjom: „... más különben *Tasnád vidékének* területéhez számíttatik...” Tájnévi jellege alighanem vitatható.

Tövishát (J. 104, K—F. 190): Dombi Lajos részletesen írja le területét: „Ezen *Szilágy mente* vagy *Tövishát* nevű vidék kezdődik Zilah szabad királyi városánál 's természetes határait képezik: délről a Szilágyságot Erdélytől el választó Meszes nevű hegy lánczolat — Keletről a' Közép-Szolnok megyét Kővár vidékétől el választó Szamos nevű folyó víz. Éjszokról a' Közép-Szolnok 's Szathmár megyékkel közös Nagybükk erdő, a' Korondi vagy más néven Farkas óra edői erdő és a' Sz. Sámson községét Kusaly helységétől elválasztó Hegyes nevű erdőség — Nyugotról pedig a' Zilah pataka, mely a' Zilahi meszesből eredvén Sarvaság helységén áll a' Kraszna vizébe szakad”. *Tövishát*-ként említi Diósd és Haraklán. *Tövishát szél*: Dabjon: „Táj név *Tövis hát szél*, mely nevezetét a' régen volt sok erdős helyektől vette”. Így említi még: Magyarbaksa és Dabjonújfalú. *Tövishát vidéke*: Lele: „... talán sok tövisekkel borított hegyek és erdőkről”.

MIZSER LAJOS